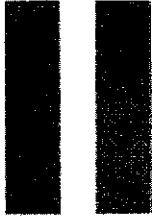

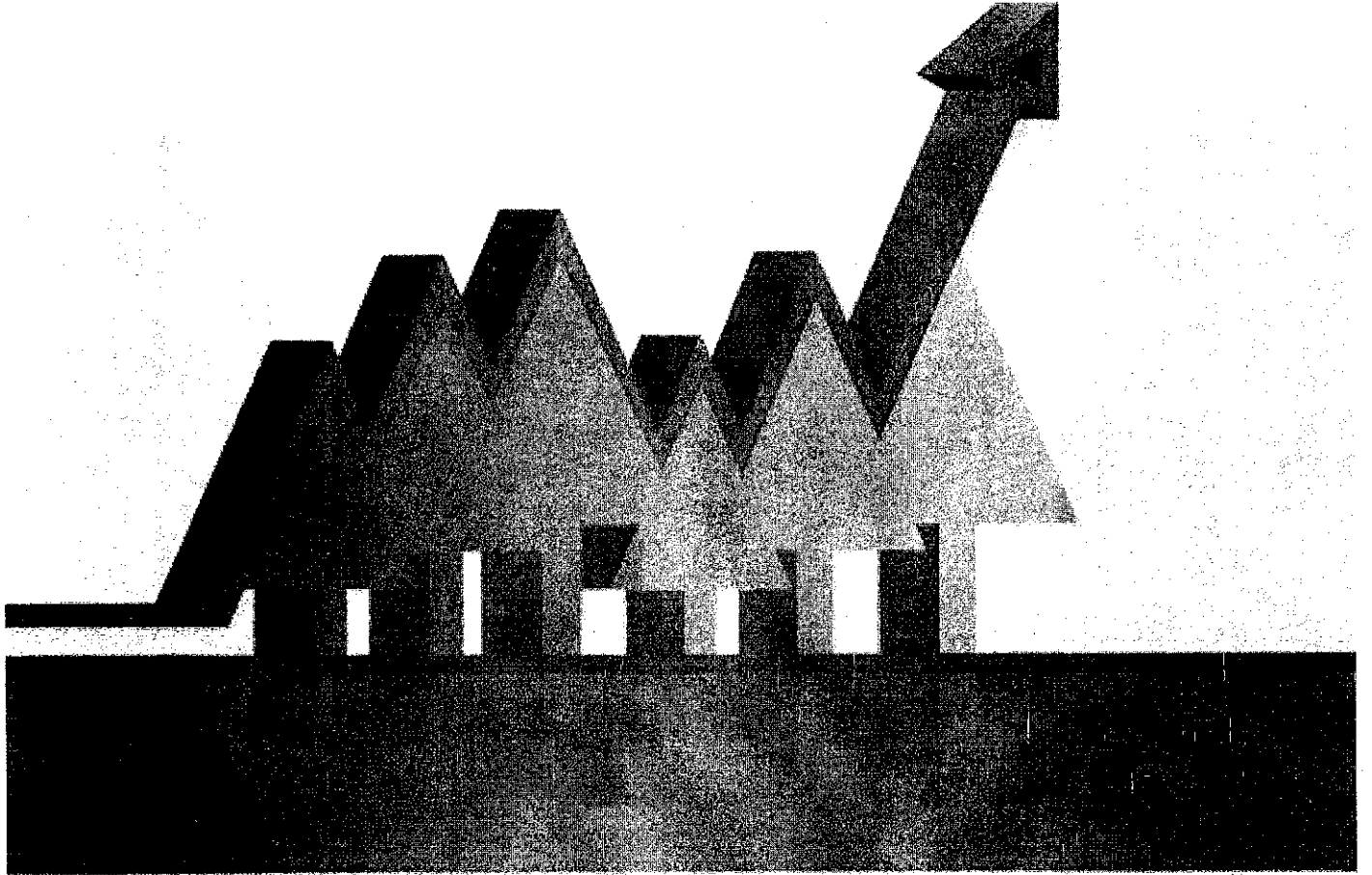
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
ORMAN FAKÜLTESİ

ORMANCIKTA

SOSYO-EKONOMİK

● SORUNLAR KONGRESİ

BİLDİRİLER KİTABI

19-21 ŞİBAT 2009-İSPARTA

İÇİNDEKİLER

Sunuş (SDÜ Orman Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Musa GENÇ).....	I
Önsöz-I (Kongre Düzenleme Kurulu Başkanı Yrd.Doç. Dr. Ahmet TOLUNAY).....	II
Önsöz-II (ORMİS Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Uçkun GERAY).....	III
<u>SÖZLÜ BİLDİRİLER</u>	
Kahramanmaraş Ayvalı Baraj Havzasında Karbon Emisyonu ve Ekonomisi Üzerine Araştırmalar <i>Ö. GÖRÜCÜ, Ö. EKER</i>	3
Korunan Alanların Yönetiminde Yaşanan Sosyo-Ekonomik Odaklı Sorunlara İlişkin Bir Değerlendirme <i>H. ALKAN, M. KORKMAZ</i>	13
Orman Kaynaklarının Rekreasyonel Hizmet Üretim Amaçlı İşletmeciliğinde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri (Kahramanmaraş İli Örneği) <i>M. PAK, M.F. TÜRKER, H. KALINKÜTÜK</i>	23
Sürdürülebilir Orman Yönetimi Ölçüt ve Göstergeleri Açısından Ülkemizdeki Mevcut Durum <i>A. AKYOL</i>	36
Ülkemizde Tarihsel Süreçte Halk-Orman İlişkilerinin Durumu <i>Ü. ELER</i>	47
Türkiye’de Özel Ormanlar (Karadere-Kışlak Özel Ormanı Örneği) <i>H. AYAZ, S. İNANÇ</i>	55
Özel Ağaçlandırma Çalışmalarının Sosyal ve Ekonomik Boyutu-Mersin Örneği <i>A. ÖZKURT, B. YEŞİLKAYNAK</i>	65
Özel Ağaçlandırmaları Etkileyen Sosyo-Ekonomik Etkiler <i>C. ERDÖNMEZ, K. OK</i>	74
Artvin’de Yaban Mersini (<i>Vaccinium sp. likapa</i>) Yetiştiriciliği Eğitimi Konulu AB Projesinin Tanıtımı ve Projenin Yürütülmesinde Karşılaşılan Güçlükler ve Sorunlar <i>C. GÜMÜŞ, Z. ÖLMEZ, G. H. ÖLMEZ, Ç. KALENDER</i>	81
Türkiye’de Tıbbi Bitki Ticareti <i>M. M. BAYRAMOĞLU, D. TOKSOY, G. ŞEN</i>	89
Orman Köylerinde Kadın ve Kırsal Kalkınma (Trabzon İli Örneği) <i>S. ALKAN, D. TOKSOY</i>	99
Türkiye’de Orman Köylerinin Sosyo Ekonomik Sorunları Kooperatifleşmenin Bu Sorunların Çözümüne ve Kalkınmalarına Olan Katkıları (Kastamonu-Ortalıca (Tosya) Örneği) <i>M. ÇAĞLAR</i>	108
Ormancılıkta Katılımcı Kırsal Değerlendirme ve Kırsal Kalkınma (Köprülü Kanyon Milli Parkı Örneği) <i>U. COŞGUN</i>	115

Bir Köy Bir İşletme Modeli <i>O. GÖKÇE</i>	133
ORKÖY Kooperatif Yatırımlarının Verimli Kullanımını Sağlamak İçin Orman Köyleri Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinin Mali Yapı Analizlerine Yönelik Ölçütlerin İrdelenmesi (Antalya İli Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri Örneği) <i>U. COŞGUN, S. BEKİROĞLU</i>	140
Dünyada Orman Ürünleri Piyasa Modelleri: Gelişim Süreci ve Türkiye İçin Yönelimler <i>B. KAYACAN, A. ÖZTÜRK</i>	152
Türkiye’de Orman Ürünleri Sektörünün AB’ye Üyelik Sürecinde Mevzuat Esaslı Güncel Sorunları <i>K. H. KOÇ, A. KURTOĞLU, Ö. KUŞCUOĞLU, E. ÖZTÜRK</i>	166
Türkiye’de Orman Ürünleri Endüstrisinin Yapısal ve Eğitsel Sorunları <i>A. KURTOĞLU, K. H. KOÇ, E. S. ERDİNLER, S. D. SOFUOĞLU</i>	176
Orman İşletmeciliğinde Endüstriyel Odun Üretimi ve İstihdam Sorunları (Aladağ Orman İşletmesi Örneği) <i>S. KİNİŞ</i>	187
Devlet Orman İşletmelerinde Odun Hammaddesi Üretiminde Tahtacıların Rolü <i>İ. DAŞDEMİR, S. KANBUROĞLU</i>	196
Orman Köylerinin Orman Kaynaklarından Yapacak Odun Yararlanma Haklarının Ekonomik Boyutu (Isparta İli Orman Köyleri Örneği) <i>Y. İNCE, A. TOLUNAY</i>	206
5304 Sayılı Yasaya Göre Yapılan Orman Kadastro Uygulamalarının Taraflarınca Değerlendirilmesi <i>H. AYAZ, S. ALKAN</i>	216
Orman Arazisinden Yararlanma Hakları Orman Kanunu ve Turizmi Teşvik Kanununa Yönelik Hukuksal Bir Analiz <i>A. A. COŞKUN</i>	225
5728 Sayılı Kanun İle 6831 Sayılı Orman Kanununun Ceza Hükümlerinde Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi <i>O. D. ELVAN</i>	237
Orman Kadastrounda Vasıf ve Mülkiyet Tayini ve Uygulamadan Kaynaklanan Hatalar <i>Y. GÜNEŞ</i>	249
Orman İşletmeleri Muhasebesinde Maliyet Muhasebesinin Uygulanabilirliği <i>A. TÜRKER</i>	263
Devlet Orman İşletmelerinde Modern Maliyet Yönetimi Yaklaşımlarına İlişkin Değerlendirmeler <i>M. ARDIÇ, A. ÖZTÜRK, B. KAYACAN</i>	272
Farklı Bölmeden Çıkarma Teknikleri İle Taşınan Ürünlerde Oluşan Zararların Tespiti ve Zararların Ekonomik Boyutlarına Yönelik Genel Bir Değerlendirme <i>H. EROĞLU, A. ÖZTÜRK, U. Ö. ÖZTÜRK, M. EKER</i>	284

Yangın Helikopterlerinde Görev Yapan Hava Destek ve İlk Müdahale Ekibinin Sosyal Durumlarının ve Çalışma Koşullarının İncelenmesi <i>A. E. AKAY, H. SERİN, N. YENİLMEZ</i>	294
Ormancı Sivil Toplum Kuruluşları <i>R. KIRIŞ, Ş. ÇETİNER, S. GÜLENAY</i>	303
<u>POSTER BİLDİRİLER</u>	
ORKÖY Ferdi Kredi Uygulamalarının Dünü-Bugünü ve Yarını Üzerine Değerlendirmeler <i>U. COŞGUN</i>	315
Kilis Devlet Orman İşletme Müdürlüğünde İktisadilik Analizleri ve İşletmecilik Açısından Çıkarımlar <i>G. TUĞRUL</i>	328
Isparta'da Orman Ürünleri Endüstrisi Rekabet Sorunları <i>H. Ü. KESKİN, C. ŞENTÜRK, O. DEMİREL, A. SEZGİN</i>	337
Dünyada ve Türkiye'de Orman Ürünleri Arz Talep İlişkileri <i>G. KÖK</i>	349
Orman Ekonomisi Anabilim Dallarının Uluslararası İndekslerde Taranan Yayın Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi <i>H. E. ÜNAL, S. ÖZDEN</i>	361
Sürdürülebilir Orman Yönetiminde Sertifikasyon ve Akreditasyon Kavramları <i>F. N. ŞENER</i>	371
Türkiye Ormanlarının ve Orman Ürünlerinin Sertifikalandırılması <i>T. TÜRKÖĞLU</i>	378
Avrupa Birliği Ormancılık Politikaları ve Türkiye Ormancılığının Bu Politikalara Uyumunu <i>M. Ö. HALILOĞLU, A. TOLUNAY</i>	389
Cibal-i Mübaha <i>Ü. BİRBEN</i>	395
Ormanlarda Fabrika Hızır ve Şerit Tesisi Kurma İzinlerinin Hukuki Niteliği <i>N. VELİOĞLU</i>	405
Genel Kadastro-Orman Kadastro İlişkileri Konusundaki Son Düzenlemelerin Hukuksal Açısından Değerlendirilmesi <i>G. Ş. GENÇAY</i>	412
Türkiye'deki Mantar Meşesi (<i>Quercus suber</i> L.)'nin Ekonomik Öneminin Araştırılması <i>H. M. ÖZSÜT</i>	422
Akhisar Yöresinde Tütün Üretimi, Yöreye Katkıları ve Alternatif Bitkiler <i>Ç. BAŞSÜLLÜ</i>	432
Ormancılık Sektörünün Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği <i>K. ÖNDER, E. ÖNDER</i>	444
Dünyada Bazı Ülkelerde Özel Orman Mülkiyetinin Gelişimi <i>G. YEŞİLDAĞ</i>	451
Avrupa Birliği'ne Aday Olan Ülkelerde Ormancılık Alanında Verilen Yardım ve Destekler <i>S. AY</i>	456

CİBAL-İ MÜBAHA

Üstüner BİR BEN

Arş. Gör., İ.Ü. Orman Fakültesi, Çevre ve Orman Hukuku ABD, Bahçeköy/İstanbul,

Özet

Türkiye ormancılık tarihi günümüz ormancılığına rehber olabilecek yetkinliktedir. Çalışmada konumuz açısından, bu tarihe ilişkin ormancılıkla ilgili kanunlaştırma hareketleri esas alınmıştır. Özellikle, günümüzde dahi etkisini tam anlamıyla yitirdiği söylenemeyen Cibal-i mübaha anlayışı ve bu anlayışın köken ve sonuçları, hukuki düzenlemeler çerçevesinde incelenmiştir.

Cibal-i mübaha anlayışının hukuki boyutunu irdelemek amacıyla çalışmanın ilk bölümünde, Osmanlı toprak sistemi hakkında genel bir bilgi verilmiş, ikinci bölümde toprak mülkiyeti ile bu topraklar üzerinde kurulabilen orman mülkiyet türleri ortaya konulmuş, üçüncü bölümde konumuzun ana temasını oluşturan Cibal-i mübaha ormanlarının gerek 1858 Arazi Kanunnamesi ve gerekse 1870 Orman Nizamnamesi karşısındaki durumu irdelenmiştir. Bu noktada, Cibal-i mübaha ormanlarının hangi toprak sınıfına dâhil edildiği hakkında öğretilerde süregelen tartışmalara değinilmiştir. Son olarak Cibal-i mübaha anlayışının Cumhuriyet dönemi ormancılığımızı nasıl şekillendirdiği hakkında bazı tespitler yapılmış ve sonuca ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Cibal-i Mübaha, 1858 Arazi Kanunnamesi, 1870 Orman Nizamnamesi, toprak hukuku

Abstract

History of Turkish forestry has enough proficient in order to be a conductor for the present Turkish forestry. For research, the legislation is reviewed as a base. Especially, it analyzes the open public forest (Cibal-i Mübaha) comprehension and the basis of this comprehension and its results, that anyone could not be said that it has totally no effect on the present.

For the purpose of the analyzing the legislative sights of open public forest (Cibal-i Mübaha), some general information has been given about land structure of The Ottoman Empire in the first chapter and then in the second chapter, land ownership and the types of the forest ownership that could be established on that land has been reviewed. Then, it analyzes the situation of the open public forest (Cibal-i Mübaha), our main topic, besides both 1858 Land Code (Arazi Kanunnamesi) and 1870 Forest Regulation (Orman Nizamnamesi). At this point, it has been showed that the discussions in doctrine about which land category is the best for the open public forest (Cibal-i Mübaha). At the end, it has been made some definitions about the open public forest (Cibal-i Mübaha) comprehension and its affects' on the public forest regime.

Keywords: The Open Public Forest (Cibal-i Mübaha), 1858 Land Code, 1870 Forest Regulation, land law

1.Giriş

Orman; varlığının faydaları ve yokluğunun zararları ile ülke sınırlarını aşan ve dünya çapında etkilere sahip olan (Diker, 1947) yaşayan, gelişen ve değişen bir varlıktır. Toplumun zamanla değişen ihtiyaçlarının bu değişim sürecini daha da hızlandıracağı açıktır. Öyle ki ormancılığın

asli amaçlarından biri olan, nitelikli odun üretimi ilk sıradaki yerini turizme, rekreasyona, av ve yaban hayatının korunmasına, hava kalitesini artırmaya ve su üretimine bırakmış gibidir. Elbette bu ihtiyaç ve talepler beraberinde ormanların sürdürülebilir kalkınma ilkeleri ışığında korunması sorununu da getirmektedir. İnsanlığın varlığı ve yokluğu arasındaki ince çizgiyi temsil eden ormanların korunması konusunda, şüphesiz deneme yanılma yoluna başvurulamaz. Bu noktada ülkemiz ormancılık tarihi, imparatorluk dönemine uzanan köklü geçmişi ve ormanların korunması noktasında yol gösterecek birçok deneyime sahip olması dolayısıyla çok önemlidir. Bu deneyimlerden faydalanmak en rasyonel düşünce tarzı olacaktır. Cibal-i mübaha anlayışı da bu kapsamda incelenmesi gereken bir olgudur.

Cibal-i mübaha anlayışı Türkiye ormancılığında önemli bir yere sahiptir. Osmanlı döneminde kontrolsüz, plansız ve serbestçe yararlanmayı ifade eden Cibal-i mübaha anlayışı, bugün Türkiye ormanlarının yarısına yakınının bozuk nitelikte olmasının nedenlerinden bir tanesidir. Cibal-i mübaha hakkında bilgi sahibi olmak, ülke ormanlarımızın maruz kaldığı sosyo-ekonomik baskıyı ve bu baskı sonucu ortaya çıkan büyük orman tahriplerinin anlaşılmasında bizlere yardımcı olacaktır. Konunun anlaşılabilirliğini artırmak açısından Osmanlı toprak sistemine genel hatlarıyla değinmek gerekir.

2. Osmanlı Toprak Sistemi ve Ormanlar

Osmanlı İmparatorluğu'nda arazinin büyük bir kısmı Devlete aittir ve tımar sistemine göre yönetilmiştir¹. Zamanla bu sistem bozulmaya başlamış, tımar ve zeamet artık bunlara layık olanlara verilmez olmuş, bir spekülasyon aracı olarak görülmeye başlanmıştır. Bu sistem 7 Nisan 1274 (1858) tarihli Arazi Kanunnamesi ile kaldırılmış ve mahalli, milli esaslar ve örfi adetler göz önünde tutularak araziye ilişkin etraflı bir kanun çıkarılmıştır (Köprülü, 1958). Arazi kanunnamesinin öncesi ve sonrası dönemde, İslam Hukuku'ndaki arazi çeşitlerinin sayısı ve hukuki özelliklerinde bir farklılık ve değişiklik yoktur. Arazi Kanunnamesi daha önce mevcut olan ve bazen farklı tabirlerle ifade edilen arazi çeşitlerini bir araya getirerek kanun şeklinde düzenlemiştir (Cin ve Akgündüz, 1996).

Osmanlı toprak rejimini düzenleyen Arazi Kanunnamesine göre, topraklar beş türe ayrılmaktadır. Kanunun birinci maddesine göre bunlar;

- 1- Mülk topraklar (Arazi-i memlûke)
- 2- Vakıf topraklar (Arazi-i mevkufe)
- 3- Miri topraklar (Arazi-i emiriye)
- 4- Metruk topraklar (Arazi-i metruke)

¹ Tımar, Osmanlı İmparatorluğu'nda geçimlerini veya hizmetlerine ait masrafları karşılamak üzere bir kısım asker ve memurlara, belirli bölgelerden kendi nam ve hesaplarına tahsili yetkisiyle, tahsis edilmiş olan vergi kaynaklarına ve bu arada özellikle defter yazılarındaki yıllık gelir kayıtları yirmi bin akçeye kadar olan askeri dirliklere verilen isimdir. Para ekonomisinin yeteri derecede gelişmemiş devirlerde, büyük bir kısmı aynen mahsul olarak toplanmakta olan vergi gelirlerinin nakli, paraya çevrilmesi, merkezi bir Devlet Hazinesi halinde toplanarak oradan dağıtılması ve bu dağıtılacak maaşlarla görev sahiplerinin buldukları yerlerde geçimlerinin temini gibi işlerin güçlüğü karşısında veya askeri veya siyasi diğer sebeplerle Doğu'da ve Batı'da değişik çağlarda çeşitli şekillerde uygulanmış olan benzeri usuller Osmanlı İmparatorluğu'nda da tımarlı sipahi denilen bir süvari ordusunun örgütlenmesinde asırlar boyu başarıyla uygulanmıştır (Daha fazla bilgi için bak. Ömer Lütfi Barkan, 1980, Türkiye'de Toprak Meseleleri Toplu eserler I, Gözlem Yayınları, İstanbul.)

5- Mevat topraklar (Arazi-i mevat) dır (Eren, 1991).

Ormanlar hakkında da üzerinde yer almış oldukları araziye göre hükümler tesis edilmiştir. Buna göre;

- 1- Mülk topraklar üzerindeki ormanlar: Arazi Kanunnamesine tabi olmayıp Mecelle hükümlerine tabidirler.
- 2- *Miri topraklar üzerindeki ormanlar*
  - a) Arazi-i emiriye-i sırfa üzerindeki ormanlar
  - b) Arazi-i emiriye-i mevkufe üzerindeki ormanlar
  - c) *Cibal-i mübaha üzerindeki ormanlar*
- 3- Vakıf topraklar üzerindeki ormanlar
- 4- Metruk (tahsisli) topraklar üzerindeki ormanlar; köy ve kasaba ormanları
- 5- Mevat (ölü) topraklar üzerindeki ormanlar; Arazi Kanunnamesininin 13. maddesi pırnallıkları mevat araziden saymaktadır (Bingöl, 1990).

Bu noktada, öğretide yer alan ve toprak mülkiyeti göz önüne alınmadan yapılan bir diğer sınıflandırmaya da değinmek yerinde olacaktır. Bu sınıflandırmada ormanlar tahsis edildikleri kurumlar çerçevesinde değerlendirilmiştir (Koç, 2005).

- a) Devletin askeri ihtiyaçlarını karşıladığı kuru ve ormanlar: *Tersane-i Amire ve Tophane'ye mahsus orman ve korular*
- b) Saray ahırlarına tahsis edilmiş orman ve korular: *Istabl-ı Amire orman ve koruları*
- c) Hanedan üyelerinin avlanmalarına ayrılmış orman ve korular: *Hassa şikar koruları, Hassa şikar-gahı koruları*
- d) Tekke ve zaviyelere tahsisli orman ve korular: *Tekaya ve zevaya uhdesindeki ormanlar*
- e) Kasaba ve köylere ayrılmış baltalık ve korular: *Kasaba ve kuraya merbut/mahsus baltalık ve korular*
- f) *Cibal-i mübaha orman ve koruları.*

Osmanlı toprak sistemi ve ormanlar konusundaki özet bilgiler ışığında çalışmanın bundan sonraki aşamalarında Cibal-i mübahanın Arazi Kanunnamesi ve Orman Nizamnamesi karşısındaki hukuki durumu incelenecek ve öğretideki tanımlarına yer verilecektir.

3.Cibal-i Mübaha Ormanlarının Arazi Kanunnamesi Açısından Hukuki Durumu

Cibal-i mübaha kavramının mevzuatımızdaki gelişim süreci incelediğinde bu kavrama ilk defa Arazi Kanunnamesinde rastlanılmaktadır. Ancak Cibal-i mübaha kavramı, bu tarihte doğmuş olmayıp, bazı tarihi vesikalar bundan çok daha önceki tarihlerde² de kullanıldığını göstermektedir (Toygar, 1964). Konuya İslam Hukuku açısından bakıldığında; Hanefi

² Halil Kutluk, Tarihi Vesikalar, s 39 (Kanunu Kadimi sultan Süleyman ormanla ilgili kısım, yıl Arabi 959, miladi 1551)"bir karye sakini olup sadat'tan olan yezid, mübah dağlarda kereste edip, bey'i ettikte sipahi, zeydin kerestesinden öşür talebine kadir olur mu? el cevap, mübahtan olacak taarruz edemez."

mezhebine ait yerleşik içtihatların bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş bulunan Mecelle³'nin dördüncü bölümü, 1045 maddesinde *şirket-i ibaha* kavramı geçmektedir. *Şirket-i ibaha*; su gibi kimsenin mülkiyetinde olmayan (*kimsenin silk-i mülküne girmemiş*) şeyler üzerinde, toplumun ortak şekilde, almak (ahz) ve sahiplenme (ihraz) yoluyla mülk edinme hakkına sahip olduğunu hükme bağlamıştır. *Şirket-i ibaha* yedi bölümden oluşmakta olup, ormanlarla ilgili olarak Cibal-i mübaha⁴ bu bölüm içerisinde açıklanmaktadır. Mecelle'deki bu hükümler, Cibal-i mübaha kavramının, Arazi Kanunnamesi'nden çok daha önce İslam Hukuku'nda mevcut olduğunu göstermektedir.

Arazi Kanunnamesinde Cibal-i mübaha ile ilgili maddeler yer almasına karşın arazi türlerinden hangisine girdiği belirtilmemiştir. Orman nizamnamesinin Miri ormanlar olarak kabul ettiği ve bugün Devlet ormanı dediğimiz Cibal-i mübaha ormanlarının Arazi Kanunnamesi karşısındaki durumu halen çözülmüş değildir (Tunçsiper, 1964).

Öğretide; Bülent KÖPRÜLÜ⁵, bu ormanların Arazi Kanunnamesi'ndeki toprak nevilerine ithal edilmediği tezini savunmuştur.

Abdi BARKSIZ⁶ ise bu ormanların Mevat topraklar üzerinde bulunduğunu ve Cibal-i mübahanın, düzensiz ortak mülkiyet rejimi olduğunu ileri sürmüştür.

Halil CİN⁷ ise "*Cibal-i mübaha veya serbest ormanlar, hukuki durumları itibariyle ne metruk ne de tam mevat arazidir. Yalnız mevat arazi ile Cibal-i mübaha arasında esaslı bir benzerlik vardır*" demektedir ve Cibal-i mübahanın bugünkü deyişle Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerden olduğu tezini ileri sürmektedir. CİN, ayrıca Galip ESMER'in "*Mevat arazi, Medeni Kanunumuzun 641. maddesinde düzenlediği yerlerle benzerlik arz eder.*" savını hatırlatmakta ve Halis EŞREF'in de Cibal-i mübahayı miri araziden saydığını ifade etmektedir.

Hüseyin Avni GÖKTÜRK⁸ ise "*...büyük ormanlık alanlar gibi kimsenin mülkiyetinde bulunmadıklarından dolayı, devlete ait olan geniş araziye Arazi Kanununun ruhu ve felsefesini göz önüne alarak miri topraklardan saymaya engel hal olmadığı...*" tezini ileri sürmektedir.

Nedim TUNÇSİPER⁹ Cibal-i mübahanın; kuru mülkiyetinin (rakabe) hazinede olması dolayısı ile mülk veya vakıf arazi türlerinden birine konulamayacağını; Cibal-i mübahadan herkesin yararlanabilmesi nedeniyle, metruk arazi olabileceği düşünülse de Cibal-i mübahada tahsis zorunluluğunun olmayışı ve Arazi Kanunnamesi'nde de köylere mahsus ormanların Cibal-i mübahadan ayrı dile getirilmesi dolayısıyla, Cibal-i mübahanın metruk araziden de

³ Bildiri içerisinde geçen ve Mecelle ile ilgili olan maddeler, Ali Himmet Berki 1959, Mecelle (Mecelle-i Ahkam-ı Adliye) Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Türk İş Bankası Tesisi, Hukuk Fakültesi, Cebece, Ankara. Adlı eserden alınmıştır.

⁴ Md 1243: Cibal-i mübahada yani kimsenin mülkiyetine geçmemiş dağlarda kendiliğinden yetişen (hüday-i nabit) ağaçlar mübahadır.

Md 1253: Cibal-i mübahada kendiliğinde yetişen (hüdayi nabit) ağaçları kim olursa olsun kesebilir ve toplamakla onlara malik olur. Bağlamak şart değildir.

⁵ Türk Hukukunda Orman Mülkiyeti. İ.Ü. Hukuk Fakültesi Mecmuası, 1948 No 3-4, s704 ve devam İstanbul

⁶ İslam ve Türk Hukukunda Orman Mülkiyeti ve Orman Sahalarında Mülkiyet Esasları (Türk Ormancılığının Yüzlüncü Tedris Yılına Girerken 1857-1957) s80, 1957, Ankara

⁷ Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt:35, sayı1-4, Ankara

⁸ Eski ve Yeni Mülkiyet hukukumuzda toprak Kanunu Tasarısı Ana Prensipleri Arasındaki Münasebetler, Türk Hukuk Kurumu, Sayı:84, Yeni Ceza Evi Matbaası, 1945, Ankara

⁹ Tunçsiper, N. 1964 Türk Hukuk Tarihi, İdare Hukuku ve Medeni Hukukumuz Muvacehesinde Orman Mevzuatımız

sayılamayacağını; Cibal-i mübahanın, otlak, taşlık, pırnallık gibi yerlerden olmadığını açık olması ve Arazi Kanunnamesi'nin Cibal-i mübahanın tapuya bağlanmasını ayrıca yasaklaması nedeniyle (Arazi Kanunnamesi, Md. 30, 91, 92, 102) mevat arazi de sayılamayacağını ileri sürmüştür.

TUNÇSİPER, Cibal-i mübahanın, miri arazinin özel bir şekli olup olmayacağı konusunda da miri arazinin kuru mülkiyetinin Hazineye olması, fethedilen arazilerin miri arazi olarak kabul edilmesi ve miri arazinin, mülk arazi haline getirilmesi şartlarının ağır olması bakımından, Cibal-i mübahanın miri arazi ile benzerlikler göstermesine karşın, Cibal-i mübahanın tefviz ve tasarruf edilemeyişi ile diğer miri arazi çeşitlerinden ayrıldığını savunmaktadır.

Arazi Kanunnamesi ile ormanlardan kayıtsız şartsız faydalanmayı sağlayan Cibal-i mübaha anlayışının terkine gayret edilmiştir. Kanunnamede, dikim yoluyla koruluk meydana getirilmesinin teşvik edilmesi, korumak amacıyla tasarrufa alınan sahaların tapuya tescilinin mümkün hale getirilmesi, sınırları belirli köy ve kasabalara, bu sınırlar içerisinde kalan baltalıklar tahsis edilmesi, yalnız ve ancak o köy ve kasabanın bu baltalıklardan bedelsiz yararlandırılmasını düzenleyen hükümler buna işaret etmektedir (Bingöl 1990).

4.Cibal-i Mübaha Ormanlarının Orman Nizamnamesi Açısından Hukuki Durumu

Ormanların sosyal kültürel ve ekonomik değer taşıdığı düşüncesi ortaya çıktıktan sonra 1839 Tanzimat Fermanının ilanı ile Devletin ormanlara olan ilgisi yoğunlaştırmıştır (Gökşin ve Aksoy, 1981). Bununla birlikte 1856 Kırım savaşı yıllarında İmparatorluk savaşı öne sürerek savaşta müttefik olduğu Fransa'dan borç istemekte, Fransızlar ise borç veremeyeceklerini ifade ederek, İmparatorluğun ormanlardan elde edeceği gelirleri gündeme getirmektedir (Kılıç 2004).

Tanzimat ile başlayan batılılaşma hareketleri ormancılıkta da batıdan ilham alma ve mevzuatı buna göre düzenleme çalışmalarını başlatmış ve ilk olarak ormana özgü bir kanun (Orman Nizamnamesi, 1870) çıkarılmıştır (Bayraktaroğlu, 1981). Nizamnamenin hazırlanış sürecinde gerek Arazi Kanunnamesi'nin ormanlarla ilgili hükümlerinin yetersiz olması ve gerekse ormanlardan izinsiz olarak faydalanılmasının önüne geçebilmesi, belirli büyüklükteki ağaçları kestirilmemesi, tarım arazisi açılmasının önlenmesi ve tüccarın sözleşme dışı faaliyetlerini önleme isteği etkili olmuştur (Koç, 2005). Nizamname öncelikle devlet ormanlarının korunması ve güvenlik altına alınması amacını gütmektedir. Bununla birlikte gelişi güzel faydalanmaya açık bulunan Cibal-i mübaha ormanları da Miri ormanlar kategorisine dâhil edilerek bu ormanların tahrip edilmesinin önüne geçilmek istenmiştir. Nizamname ile ormanlar;

- a- Doğrudan doğruya Devlete ait ormanlar
- b- Vakıflara bağlı ormanlar
- c- Köy ve kasabalara tahsisli baltalıklar
- d- Özel şahıslara ait ormanlar

şeklinde dört kısma ayrılmıştır. Böylece Cibal-i mübaha ile Tersane ve Tophane ormanlarının devlet ormanı olarak birleştirilmesi, Tersane ve Tophanenin doğrudan orman işletme hakkının kaldırılması, vakıf ormanlarının işletilmesinin ve intifa haklarının düzenlenmesi, özel şartlarla ormanlarda hayvan otlatılmasının düzenlenmesi, düzensiz kesimlerin önlenmesi amacıyla Orman Genel Müdürlüğüne talimatname yapma yetkisini veren, yasallaşmasına karşın yürürlüğe konulamayan 1862 tarihli ilk Orman Nizamnamesindeki hedeflere ulaşılmıştır (Acun 1945). Bununla birlikte Cibal-i mübaha ormanları gibi mülkiyet durumu henüz belirlenmemiş ve tapuda da kaydı bulunmayan bir ormanın, mülkiyeti kime ait olacaktır. Başka bir deyimle, bu kabil ormanlar hakkında hangi hükümler uygulanacaktır. Orman Nizamnamesinin uygulanmasında, bu konuda birçok ihtilâf çıkmıştır. Temyiz Mahkemesi, 18 Eylül 1330 tarihli

(1 Ekim 1914) ve 232 numaralı bir kararında, bu tür ihtilâflara son verebilecek bir yol bulunmuştur. Kararın son hükmü aynen şöyledir. «...alel umum ormanlar hilafı sabit oluncaya kadar miri ormanı addolunur». Yüksek mahkemenin kararı; ormanların sahip olduğu öneme istinaden bu durumdaki ormanların Devlete ait bulunması noktasında yerinde bir karardır (Köprülü, 1950).

5.Cibal-i Mübahanın Tanımı

Kelime olarak cebel; dağ ve cibal, dağlar demektir. Mübah ise herkese açık olan, herkesin faydalanabileceği şeydir. Cibal-i mübaha, kimsenin tasarrufunda olmayan dağdır. Mecelle'nin 1243. maddesi de kimsenin tasarrufunda olmayan dağlarda kendiliğinden yetişen ağaçların mübah olduğunu hükme bağlamıştır. 7 Nisan 1274 (1858) tarihli Arazi Kanunnamesinin 104. Maddesinde de "...ahaliye mahsus kuru ve ormanlardan olmayıp..."deyimiyle Cibal-i mübaha ormanları, köy ve kasaba ormanlarından ayrılmak istenmiştir. Böylece kimsenin tasarrufunda olmayan, köy veya kasabalara baltalık olarak tahsis edilmeyen ormanlar veya dağlar, Cibal-i mübaha adını alır (Cin, 1978).

Bülent KÖPRÜLÜ¹⁰ ise Cibal-i mübahayı; henüz kimsenin mülkiyetine geçmemiş, dağlarda kendiliğinde yetişen ağaçlardan meydana gelen, orman ve korular şeklinde tanımlamakta ve bir kuru veya ormanın Cibal-i mübahadan sayılabilmesi için şu şartları ileri sürmektedir.

- a) Kadimden beri tahsis olunmama şartı: Cibal-i mübahanın en önemli hukuki unsuru bunların şahsi mülkiyet kurumu bakımından hiç bir hakka konu olmamasıdır.
- b) Yer itibarıyla sınırlıdır: Bu ormanlar dağların ve balkanların zirvelerinde yer almaktadır. Bu sınırlar, bunlardan yararlanmayı bir dereceye kadar güçleştirmektedir.

Süreyya TOYGAR¹¹ ise Cibal-i mübahayı; gerek gerçek ve gerekse hükmi şahısların malı olmayıp, devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan, Tersane ve Tophane ihtiyacına vb. miri ihtiyaca tahsis kılınmayan ve özellikle herkesin, bir bedel ödemesine gerek kalmadan intifa edebildiği ormanlar şeklinde tanımlamıştır.

Bekir KOÇ¹² ise Cibal-i mübahayı; Devlet tarafından halkın kereste, yakacak ve mimari ihtiyaçları için ayrılmış genel ormanlar olarak tanımlamakta ve bu ormanların ekonomik ve dini gerekçelerle halka açıldığını, ekonomik gerekçenin halkın refah seviyesinin artırılması amacı taşıdığını, dini gerekçenin ise ot,su ve ateşe nasın ortak olduğu yönündeki İslam anlayışı olduğunu ileri sürmektedir. KOÇ'un dini gerekçesi Mecelle'nin "*Su, ot ve ateş mübahıtır. Nas bu üç şeyde şürekadır.*" hükmünü taşıyan 1234. maddesine dayanmaktadır. Madde ile insanların su, ot ve ateşe ortak şekilde sahip olduklarına hükmedilmektedir. Devamında; 1254. madde ile mübahattan herkesin zarar vermemek koşuluyla faydalanabileceği ve 1255 maddede ile de mübah şeyi alan veya ele geçiren kişinin bir başka kişi tarafından engellenemeyeceği hükme bağlanmıştır.

¹⁰ Cibal-i mübaha ve Sahih Vakıflara Ait Ormanlarla Baltalıkların H.1274 Tarihli Arazi Kanunnamesine Nazaran Hukuki Durumları, 1949, İ.Ü. Hukuk Fakültesi Mecmuası Cilt XV sayı: 2-3, s:703-726

¹¹ Eski ve Yeni hükümlere Göre Orman Anlamı, Tarım Bakanlığı, OGM Yayını Sıra No: 370. Ankara, 1964

¹² 1870 Orman Nizamnamesi'nin Osmanlı Ormancılığına Katkısı üzerine Bazı Notlar, OTAM, cilt; 24, s37, s231-257. Ankara. 2005

M. Nedim TUNÇSİPER¹³ ise Cibal-i mübahanın miri arazinin özel bir şekli olduğunu, kuru mülkiyetin devlette tutulmasına karşın bu alanlardan faydalanmanın mübah kabul edildiğini ifade etmekte ve çıkarılan kanun ve gerçekleşen uygulamaların bunu desteklediğini savunmaktadır.

Metin ÖZDÖNMEZ ve ark.¹⁴ ise Cibal-i mübahayı; Genel olarak tahsis ve tasarrufa konu olmayan ve herkes tarafından bir bedel ödenmeksizin yararlanılabilen dağınık ve sarp arazi üzerindeki kendiliğinden yetişmiş ağaçlardan oluşan ormanlar olarak tanımlamaktadır.

Anlaşıldığı üzere; öğretide bir birine yakın tanımları yer alan Cibal-i mübahadan kişilerin hukuki açıdan ne şekilde faydalanacağını düzenleyen dört temel kriter vardır. Bunlar:

- 1- *Cibal-i mübahadaki ormanlar mülkiyete konu olamamaktadır*¹⁵: Bunun bir istisnası, bu ormanlarda yapılacak aşılama sonucu elde edilecek üründür.
- 2- *İntifa hakkı herkese tanınmıştır*: Cibal-i mübaha kimsenin özel mülkiyetine girmediğinden, aslanan bu ormanlardan herkesin belirli şartlar altında yararlanmasıdır.
- 3- *Cibal-i mübahadaki koru ve ormanlardan yararlanma bedelsizdir*: bu alanlardan yararlananların, herhangi bir öşür veya rüsüm vermekle yükümlü olmaması (Bak. Arazi Kanunu, 104, 2.fıkra)
- 4- *Bu ormanlardan yararlanma, her türlü müdahaleden korunmuştur*. Kanun herhangi bir engellemeyi hoş görmemiştir. Herhangi bir şahıs tarafından yapılacak engellemeler iki noktada toplanabilir. Bu yararlanmaya izin vermemek, başka bir deyimle, yararlanmada başkalarına engel olmak ve Cibal-i mübahadan kesilen odun veya dalları başkasının gasp etmesidir (Köprülü, 1949).

Sedat AYANOĞLU¹⁶ da Cibal-i mübaha ormanlarının, hem 1858 Arazi Kanunnamesi hükümlerine ve hem de 1926 yılında yürürlüğe giren Medeni Kanun hükümlerine göre "*Kimsenin malı olmayıp devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan her hangi bir kamusal kullanıma terk veya tahsis edilmeyen, halkın istisnasız ve bedelsiz olarak yararlandığı ormanlar*" olduğu kanaatindedir. Bize göre de bu ormanlar hem eski hem de yeni hukukumuzda göre devletin denetim ve gözetiminde bulunan sahipsiz kamu mallarındandır. Nitekim bu ormanlar eski hukukumuzda göre hakkı karar yoluyla kazanılamayacağı gibi memuru tarafından tapu ile de tasarruf da ettirilemez. Bu kurallar Türk Medeni Kanunu'nun 639.(Yeni 713.) ve 641. (Yeni 715.) maddelerinde benzer biçimde tekrar edilmiştir.

6.Cibal-i Mübaha Anlayışının Modern Ormancılığımıza Etkisi

Cibal-i mübaha ormanlarının miri orman sayılması ve devletin bu gibi ormanlara yapılacak müdahaleleri önleyici tedbirler alması halk arasında endişe ile karşılanmış ve bu yüzden kendi ihtiyaçlarının tahsisine ayrılmış ormanları bırakarak, daha çok miri ormanları tahrip etmeye başlamıştır. Bir taraftan devletin ilgilendiği miri ormanlardan gelir sağlamayı amaçlaması diğer taraftan da halkın bu ormanlar üzerinde artan baskısı ülke dâhilindeki ormanların artan bir tempo ile tahrip edilmesine neden olmuştur. Özellikle Nizamnamenin beşinci maddesi ile

¹³ Türk Hukuk Tarihi, İdare Hukuku Ve Medeni Hukukumuz Muvacehesinde Orman Mevzuatımız, Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Yayını Sıra No 364, Sayı No: 106, İstanbul.

¹⁴ Ormanlık Politikası, Üniversite Yayın No: 3968, Orman Fakültesi Yayın No: 435, İstanbul.

¹⁵ Bak. Arazi Kanunu, madde 104, son fıkra

¹⁶ Ayanoğlu S, Birben Ü, 7-9 May 2008 "Forestry Regulations Of Ottoman Empire And Their Effects On Present Turkish Law" 10th International Symposium on Legal Aspects of European Forest Sustainable Development

köylünün zati yapacak ve yakacak odun ihtiyaçlarını serbestçe ve parasız olarak temin edebilecekleri ve ancak sadece pazar satışı için kesilecek ağaçlardan belli vergiye tabi olacağı şartı nizamnameden beklenen faydaları etkisiz hale getirmiştir (Uslu 1951). Şöyle ki, köylü zati ihtiyacı için gerekli kereste ve odunu civar ormanlardan kaçak olarak sağlamış ve bu amaçla kendisine verilen bedelsiz ruhsatnamelerle, ormandan çıkardığı ürünü satmıştır. Aynı şekilde ticaret amacıyla aldığı bedelli ruhsatnameler çok zaman hak sahibi olmayan odun tüccarlarının kolaylıkla menfaat sağlamasına yaramıştır. Zira Nizamname köylülere ticaret için verilecek kerestenin miktarını sınırlamamış olduğundan, araya giren tüccarlar köylüye verilen ruhsatname bedelini yatırarak ürünü kendileri almışlar, köylülere ancak ağacı kesmek ve taşımak işleri için para ödemişler ve böylece büyük kazanç sağlamışlardır (Özdönmez ve ark, 1996). Nizamnamenin beşinci maddesi esasında İmparatorluğun dini ve dünyevi olan karakterinin bir gereğidir. Böylece bir taraftan Cibal-i mübaha'nın kaldırılmış olmasının halktaki reaksiyonu önlenmeye çalışılıyor diğer taraftan da şeriat hükümlerine uygun hareket edilmiş oluyordu (Diker 1947).

11 Ekim 1920 tarihli Baltalık Kanunu Orman Nizamnamesinin bazı maddelerini değiştirerek bu konuda daha etraflı hükümler getirmiştir. Kanun, her şeyden önce baltalıklardan yararlanma hakkını sadece köy halkına tanımakta ve baltalıklardan yararlanma karşılıksız hale getirilmektedir. Orman nizamnamesinde yararlanma zaruri ihtiyaçlar ile sınırlı ve ticari amaçlı yararlanma resme tabii iken, Baltalık kanunu ile bu sınırlar kaldırılmıştır. (Ayanoğlu,1986). Orman tahribatının artmasına neden olan bu düzenlemeyi takiben 15 Nisan 1924 tarihinde 484 sayılı Devlet Ormanlarından Köylülerin İntifa Hakkı Kanunu çıkarılmış ve ilk defa Devlet ormanlarından güçleri (takatları) oranında faydalanma prensibi kabul edilmiştir. 22 Nisan 1924 tarih ve 504 sayılı Türkiye Ormanlarının Bilimsel Yöntemlerle Yönetimi ve İşletilmesi Kanunu çıkarılarak, tüm ormanlardan ağaç kesimi işletme planlarına bağlanmıştır (Ayanoğlu, 1987).

1924 -1937 yılları arasında ise orman konusu çeşitli ulusal kongrelerde tartışılmış, uluslar arası kongrelere temsilciler gönderilmiş, konu yerli ve yabancı uzmanlar tarafından incelenmiştir. Bu yoğun çalışmalar sonucunda çağdaş Türk Ormancılığının temeli olacak olan ve çeşitli kanun ve nizamnamelerde dağınık halde bulunan hükümler sistematik bir şekilde bir araya getiren ilk Orman Kanununun tasarısı ortaya çıkmıştır (Ayanoğlu,1981).

7.Tartışma ve Sonuç

Cumhuriyet rejiminin benimsenmesi ve her alanda köklü inkılaplara gidilmesi, kendisini ormancılık alanında da hissettirmiştir. Osmanlı dönemi ormancılığının yanlışlarını tekrar etmemek, geçmişten gelen ve devam etmekte olan, ormanlar üzerindeki sosyal baskıyı azaltmak ve Cibal-i mübaha anlayışına bir son vermek amacıyla teknik ormancılığımızın miladı kabul edilen 3116 sayılı ilk Orman Kanunu, 1937 yılında yürürlüğe konmuştur.

Kanunun gerekçesinde¹⁷ Cibal-i mübaha ve yükleniciler eliyle ormanların işletilmesi ülke ormanlarının içinde bulunduğu kötü durumun ana nedenleri olarak gösterilmiştir. Kanunda, ormanların korunması amacıyla düşünülen çözümlerden birisi; kökenlerini cibal-i mübaha anlayışından alan köylü intifa haklarının kaldırılmasıdır. Kanunun gerekçesinde de köylü İntifa hakları, orman tahribatının temel nedenlerinden biri olarak gösterilmiştir. Halkın, yeni duruma kolay uyum sağlamasının güç olacağı ve uzun zaman alacağı düşüncesinden hareketle, cezaların ağır olması gerektiği de ayrıca savunulmuştur. Konunun çözümü ise eskiden beri kendileri için "hak sayılan" hareketin tazminatsız ve kısa yoldan yasak edilmesinde görülmüştür. Bu nedenle,

¹⁷ Dönemin Başbakanı İsmet İnönü'nün imzasını taşıyan 25.10.1935 tarih ve 70 sıra sayılı kanun gerekçesi

Yeni orman kanununa aykırı hareketlere karşı verilecek cezaların "olabildiğince sert" olması istenmiştir.

Her ne kadar, bu kanunun 17. maddesi ile intifa hakları kaldırılmışsa da kanunun 18. maddesi ile orman içi ve kenarı köylerde yaşayanlara tarife bedelinin ¼' ü oranında bir ücretle zati ihtiyaç verilmesi ayrıca hükme bağlanmıştır. Bununla birlikte 05.06.1975 tarih ve 1906 sayılı kanun ile sınırları içinde devlet ormanı bulunan köylerde yaşayan köylülere, istedikleri takdirde satış istif yerlerine taşıdıkları yapacak odunun %25'i, yakacak ve sanayi odunun ise %100'üne kadar maliyet bedeli üzerinden verileceği hükmü getirilmiştir.

Köylü pazar satışı ve zati ihtiyaca ilişkin hükümler çeşitli tarihlerde¹⁸ değiştirilmesine karşın, halen yürürlüktedir. Bu hükümler, Cibali mübaha anlayışının tam anlamıyla ortadan kaldırıldığını söylemeyi güçleştirmektedir.

Kaynaklar

- Acun, N., 1945.** Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümetinin Orman Davası, Recep Usluoğlu Basımevi, Ankara
- Ayanoglu, S., 1981.** Atatürk Dönemi Ormanlık İlkeleri Işığında Günümüz Ormancılığının Değerlendirilmesi, Doğumunun 100. Yılında Atatürk'e Armağan. İstanbul Üniversitesi Yayını, 307 s., İstanbul.
- Ayanoglu, S., 1986.** Hukuksal Açıdan Orman Emlaki ve Orman Mülkiyetinin Temelleri, , Doktora Tezi, İ.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ayanoglu, S., 1987.** 3116 sayılı Orman Kanunu ve Sonrası, Cumhuriyet Dönemi, Ormancılığımızda 3116 sayılı Orman Yasası ve Sonrası. Türkiye Ormanlıklar Derneği Yayını 165 s., Ankara.
- Bayraktaroğlu, H., 1981.** Doğumunun 100. Yılında Atatürk'e Armağan. İstanbul Üniversitesi Yayını, 307 s., İstanbul.
- Bingöl, İ., 1990.** Ormanlarımız Ve Ormancılığımız, Ormanlık Eğitim Ve Kültür Vakfı Yayını, Yayın No: 3, Cilt I, Matbaa Teknisyenleri Basımevi, İstanbul
- Cin, H. ve Akgündüz, A., 1996.** Türk Hukuk Tarihi, 2.Cilt, s375, İstanbul
- Cin, H., 1978.** Tanzimattan Sonra Türkiye'de Ormanların Hukuku Rejimi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt:35, sayı 1-4, Ankara
- Diker, M., 1947.** Türkiye'de Ormanlık Dün- Bugün- Yarın Akın Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Yayını Sayı 61, s130, Ankara
- Eren, F., 1991.** Toprak Hukuku, Sevinç Matbaası, Ankara
- Gökşin A. ve Aksoy C., 1981.** Atatürk Türkiye'sinde Orman Genel Müdürlüğünün Örgüt ve Uygulama Yönünden Kaydettiği Gelişmeler, Doğumunun 100. Yılında Atatürk'e Armağan. İstanbul Üniversitesi Yayını, 307 s., İstanbul.

¹⁸ Ayrıntılı bilgi için bak; 1982 tarih ve 2655 sayılı kanun, 1983 tarih ve 2896 sayılı kanun, 1987 tarih ve 3373 sayılı kanun, 2000 tarih ve 4570 sayılı kanun.

- Kılıç, H., 2004.** Türkiye Ormanlılar Derneği ve Ormanlık Üzerine Orhan Atamanla Bir Söyleşi. *Orman ve Av, Sayı: 2004-6* 13-23 s., ISSN 1303-0440X.
- Koç, B., 2005.** 1870 Orman Nizamnamesi'nin Osmanlı Ormanlığına Katkısı üzerine Bazı Notlar, *OTAM, cilt, 24, s37, s231-257.* Ankara.
- Köprülü, B. 1949.** Cibal-i mübaha ve Sahih Vakıflara Ait Ormanlarla Baltalıkların H.1274 Tarihli Arazi Kanunnamesine Nazaran Hukuki Durumları, *İ.Ü. Hukuk Fakültesi Mecmuası Cilt XV sayı: 2-3, s:703-726*
- Köprülü, B., 1950.** 11 Şevval H. 1286 Tarihli Orman Nizamnamesinin Getirdiği Yenilikler *İ.Ü. Hukuk Fakültesi Mecmuası Cilt XVI s:237-271, İstanbul*
- Köprülü, B., 1958.** Toprak Hukuku Dersleri, *İ.Ü. Yayın No: 779, H.F Yayın No: 162, s382 İstanbul Akgün Matbaası, İstanbul*
- Özdönmez, M., İstanbullu, T., Akesen, A., Ekizoğlu, A., 1996.** Ormanlık Politikası. İstanbul Üniversitesi Yayını, Üniversite Yayın No: 3968, Orman Fakültesi Yayın No: 435, 417 s., ISBN 975-404-429-5, İstanbul.
- Toygar, S., 1964.** Eski Ve Yeni Hükümlere Göre Orman Anlamı Ve Mülkiyet Bakımından Bölünüşü Güven Basımevi, Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Yayını Sıra No: 370 Seri No:107, İstanbul
- Tunçsiper, N., 1964.** Türk Hukuk Tarihi, İdare Hukuku Ve Medeni Hukukumuz Muvacchesinde Orman Mevzuatımız, Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Yayını Sıra No 364, Sayı No: 106, İstanbul.
- Uslu, M., 1951.** Türkiye'de Orman Tahrip Faktörleri, Tesir Dereceleri, Her Faktör İçin Bu Güne Kadar Alınmış Bulunan Kanuni ve Teknik Tedbirlerle Sonuçları, Teklifler. Doğu matbaası, Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Yayını Sıra No:98 Seri No:10, Ankara.